

ZALÁN TIBOR

Három éjszaka – két ajtó

DRÁMA KÉT FELVONÁSBAN, 3+2 SZAKASZBAN

I. RÉSZ

SZEREPLŐK

Anya – ötven körül

Apa – inkább hatvan

János, a fiuk – valamivel húsz fölött

Erzsi, a lányuk – harminchoz közel

Obrad Radonič (vallatótiszt) – ötven-hatvan között

Bane – szerb sógor, szomszéd – erős hatvan

Ádámka (Bane kisebbik fia) – harminc körül

Partizán – harmincas

Partizánno – húsz-harminc között

Ember1

Ember2

Ember3

Nándi, magyar szomszéd – negyven körül

Őrök, arctalanná, alaktalanná vert foglyok, halottak

I. FELVONÁS

3/0 SZAKASZ

Az utcán tömeggé torlódnak az emberek, vagy látjuk, vagy csak halljuk, vagy vetített képeken jeleníti meg az előadás rendezője, őket. Az alkalmi szónokok érthetetlen és hangos ugatása visszhangzik a térben, ahogy egymást túllícitálva szerbiül hiszterizálják a tömeget. Minden elhallgatásra a tömeg skandálni kezdi: Od-maz-da! Od-maz-da! Od-maz-da! A fölérősödő harmonika kólót okád, megy a részeg ünneplés: Kólo, kólo, oj siri kólo, kó-za-racsko-o kólo! (Ez a dal-dallam hallatszik az éjjeli kivégzések, a kivégzéseket követő mulatozásokkor.) Egy házfalon (házfalrészleten) jugoszláv zászló lengedez a felszabadulás tiszteletére. Egy kéz kinyúlik érte, Márton keze lehet az, és kis küszködés után bevonja. Lövöldözés, mintha a kézre lőnének. De nem. A golyók mindenesetre peregnék a falon.

3/1. SZAKASZ

Kíntről csujjogatas, hol magyarul, hol szerbül. Fiatalok hordája jár-kei a falucska utcáján, és közeledőben-távolodóban ugyane két gúnyos, talán fenyegető, két sort ismételtetik. Harmonikaszó, időnként egy-egy lövés zaja, mulatozós ordítózás. A parasztkonyhában üldögél a család, apa az asztalnál, Anya háttal a többieknek, mosogatja a vacsora edényeit, János a rádiót babrálja, Erzsi távolabb üldögélve olvas. Vagy legalábbis úgy tesz. Nem vesznek tudomást az utcazajról. Legalábbis úgy tesznek.

UTCAZAJ *Abány tehén vizet iszik, annyi magyar ma kifingik! Abány tehén vizet iszik, annyi magyar ma kifingik! (Elhal, fölérősödik, elhal.)*

ANYA *(nem fordul meg.)* Beszedted a zászlót? *(Nincs válasz.)* Nem hallasz? Neked beszélek.

APA Nekem beszélsz? *(Nincs válasz.)* Ki se tettem.

ERZSI Én láttam, hogy reggel kitette.

APA Az nem kitevés volt. Akkor még nem hirdették ki, hogy a magyaroknak nem szabad kitenni a zászlót.

JÁNOS A magyar zászlót nem szabad kitenni?

ERZSI Hülye. És még ez akar egyetemre menni!

JÁNOS Nem vagyok hülye. Csak mert nem érdekelnek ezek a napi marhaságek, nem vagyok hülye. Hogy zászlók meg minden.

ERZSI A fiatalurat ezeknél magasabb eszmék lelkesítik.

JÁNOS Igenis egyetemre akarok menni.

ERZSI Akkor mire vársz? Szedd a cókókódat, és eredj az egyetemedre!

JÁNOS Háború van.

APA Lófaszt van háború, pár napja föl szabadultunk, te persze észre sem vetted. Elment a háború. Volt, nincs. Huss!

ANYA A zászlóval mi van, azt mondd már!

APA Beszedtem, na... leszedtem.

JÁNOS Jézusom, maga kirakta a magyar zászlót?

APA Nem a magyar zászlót raktam ki, te nagyon hülye fiam, hanem a jugoszláv zászlót.

JÁNOS Azt meg miért nem lehet kirakni?

APA Mert... mit tudom én, hogy miért nem. Mondjuk, az a régi Jugoszlávia zászlaja. Mostantól itt meg új Jugoszlávia van. Annak pediglen nincs még zászlója.

ANYA Azt is meg tudod magyarázni a gyerekeknek, hogy miért csak a magyarok nem rakhatják ki a házaikra a régi jugoszláv zászlót, a szerbek meg miért hogy kirakhatják?

APA Meg. Én meg tudom ezt is magyarázni. Azért, mert mi magyarok vagyunk, és nem szerbek, a szerbek meg szerbek, és nem magyarok.

ERZSI De azért, valahogy, csak-csak jugoszlávok vagyunk mi is, ha itt élünk.

ANYA Csak-csak. De inkább csak.

JÁNOS Anya, tényleg, miért nem rakhatjuk ki a zászlót a kapura, amivel üdvözölni akartuk a partizánokat, csak mi, magyarok miért nem?

APA Nem csak mi magyarok méiertnem! A horvátok se, a szlovákok se, a székelyek se...

ERZSI Azok is magyarok.

APA Magyarok, csak nem úgy, mint mink... inkább amúgy. De nem ez a fontos. A szerbek kirakhatják, ők tudják, miért csak ők, ennyi a történet.

JÁNOS Nekik jó a régi zászló is, ami nekünk nem jó?

ANYA Ti most komolyan hülyék vagytok, vagy csak tettetitek?

APA Na, majd te megmondod az igazat, anya!

ANYA Megmondom. De tudjátok ezt ti is, csak játsszátok az eseteket. Azért, hogy a partizánok meg tudják különböztetni a szerbeket tőlünk.

JÁNOS Tőlünk?

ERZSI A másoktól. Hogy rögtön lehessen tudni, ha végigmennek a falun, hogy hol laknak a szerbek, és hol a... többiek. Hol a söpredék.

JÁNOS Kiknek kell tudni? Kik mennek végig a falun? Ezek a suhancok, akik odakint kiabálnak?

ANYA Nem kisfiam. A partizánoknak és a... na, kiknek is... a kommunistáknak... meg a csetnikeknek, de ezt nem is mondtam, szóval, azoknak kell tudniuk, ha végigmennek a falun.

APA Meg a katonai közigazgatásnak.

ERZSI Az meg micsoda?

ANYA Bane bátyátok már épp eleget beszélt róla.

JÁNOS Bane bácsi sok minden fölöslegeset tud, és még több fölöslegeset beszél.

APA Több tisztelet a nagybátyátoknak.

ERZSI Az ám, hol van Bane bácsi? Ma még a színét sem láttuk!

ANYA Eljár az ügyeiben.

JÁNOS Nem az van, hogy nem szabad kimenni sötétedés után?

APA Van akinek szabad, van akinek nem... ajánlatos. Bane bácsi mégiscsak szerb.

ANYA Mit törödtök ti azzal, hol van Bane bácsi, majd előkerül.

JÁNOS És az ikrek?

ANYA Sok a kérdés! Törödjetek inkább a magatok dolgával, ne Bane bácsiéval! Épp elég baja van szegénynek a gyerekeivel.

JÁNOS Valami baj van Lacikával?

ERZSI Vagy netán Nikolával?

ANYA Semmi sincs velük. Baj meg végképp nincs!

JÁNOS Fejezze be, ha már elkezdte!

ANYA Nem kezdtem el. De befejezem. Mindketten mozgósítva vannak.

ERZSI Hova?

ANYA Ahova. De nem úgy. Az egyik kurírnak ment a katonai közigazgatás-hoz, a másik meg... az meg nem tudom, hogy minek.

JÁNOS Azt se tudja, hogy miért?

ANYA Azt csak sejtem. Azt dobolták ki, hogy rendcsinálás jön. És Nikola kisgyerek kora óta szereti a rendet.

JÁNOS Most akkor ő benne van a katonai közigazgatásban? Merthogy a közigazgatás szóban benne van az igaz szó, ugye, köz, igaz, meg némi gatás. Gatás, mint ugatás...

APA Jól van, fiam, szeretem a humorodat, ha nem is értem.

JÁNOS Akkor beszélek komolyabban, apa. Ki a jó kurva isten van abban a kibaszott katonai közigazgatásban, ha egy katona sincs a környéken? Az oroszok elmentek. A magyarokat ők zavarták el. Kik a katonák? A partizánok? Nem katonák. A csetnikiek? Azok sem katonák. A szerb parasztok? Végképp nem katonák. Az van a katonai közigazgatásban, akinek a kapuján vagy házfalán kint lenghet a régi Jugoszlávia zászlaja?

APA Ha el nem kussolsz, esküszöm, hogy pofán váglak.

ERZSI Csak csöndesen figyelmeztetek, még nem vagy az egyetemi polgár. Még a parasztok közt vagy paraszt.

APA Jaja. Itt csak parasztok vannak, ebben a házban, és a fő paraszt nyilván az apátok, aki perceken belül mindkettőtök pofájára mászik.

ANYA Lépjünk! Bane bácsi nemsokára itt lesz. Híreket hoz. És Lacikának is meg kell jönnie előbb-utóbb.

JÁNOS De hát kijárási tilalom van! Nem jöhet be hozzánk senki.

APA Ez nincs teljesen így, nagyokos egyetemista fiam. Az utcán valóban kijárási tilalom van. Nekünk. De mint magad is hallhatod, azoknak például, akik kint danolásznak meg lövöldöznek, azoknak nincs. A kurírnak sincs, akinek a munka végeztével haza kell jutnia. Na, de ezt minek is mondtam? Mindegy. Elkalandozott az agyam. Bane bácsival meg közös a kerítésünk, arra nem vonatkozik a kijárási tilalom. Kinyitja, átjön, becsukja, nem lépett ki az utcára egy percre sem. Törvényes. Értettem, János úr?

JÁNOS Rendben van, apa, befogom a pofámat. Félni azért félhetek, ugye?

APA Félhatsz. Egyébként, mitől félsz?

JÁNOS Nyilván semmitől, de mondanak egyet s mást napközben.

ANYA Az emberek sokféle szamárságot összebeszélnek.

JÁNOS Így gondolom én is, beszélik azt a butaságot, hogy összefogdossák az embereket. Házról házra. Meg az utcán, meg ahol érik őket. A partizánok.

APA Butaság. Sok mindent beszélnek.

JÁNOS Ki is találna ki olyat, hogy listájuk van, és azokat szedik össze a fegyveresekkel razziázó civilek, akik rajta vannak a listán?

- APA Milyen listán? Akik rajta vannak a valamilyen listán, azok nyilván elkövettek valamit.
- ERZSI Valakik mindig elkövetnek valamit. Amikor bejöttek a mieink negyvenegyben, milyen érdekes, hogy ők is egy listával érkeztek. Anya, maga még nem annyira ideges, mint apa, elmondaná, hogy készülnek ezek a listák? Kik készítik őket? És mi célból?
- ANYA Egyszerre csak egy kérdésre tudok válaszolni. A listák úgy készülnek, hogy egy kockás papírra neveket írnak rá emberek. Egyértelmű tehát, hogy azok készítik a listákat, akik a neveket egymás alá írják. Hogy mi célból, azt nem lehet általánosítani. Minden lista más célból készül.
- ERZSI Rendben. Akkor pontosítsunk! Ez a mostani lista, ha van, milyen célból készült?
- ANYA Nyilván, hogy bíróság elé állítsák azokat, akik valamiben vétkeztek. Hogy elítéljék a bűnösöket.
- JÁNOS Én jogi pályára készülök. Igaz, még felvételizni se felvételiztem, de annyit már tudok, hogy az ítélethez minimum egy bíróság kell. De mostan még se bíróság nincs, se vádló, se védő.
- APA Vádló az van éppen elég. Amiatt nem kell nyugtalanzkodnod. Csak védő nincs.
- ANYA Jól van, lázítsd csak a tulajdon gyerekeidet!
- JÁNOS Akkor ki ítélkezik?
- APA A bíró.
- JÁNOS Nincs a faluban bíróság.
- APA A partizán.
- JÁNOS A partizán nem bíró.
- APA Akkor ott van a katonai közigazgatás.
- JÁNOS A katonai közigazgatás nem bíróság.
- APA Akkor a faszom se tudja, hogy ki ítélkezik, ne idegelj már föl engem itt halálra!
- JÁNOS Ne haragudjon rám, apám, tényleg hülye vagyok. Végző soron nem is akarom én ezt az egészet érteni. Meg nem is értem. De annyit már fel-fogok a magam korlátolt kis tudatával, hogy ha lesz ítélet, ha nem lesz, a büntetéseket végrehajtani is lesznek bőséggel jelentkezők. Talán épp a vádlók közül. Csak még egy kérdés engedjen meg! Nikola is a végrehajtók között lesz?
- Márton áthajol az asztalon, és pofon üti a fiát. Aztán föláll, a háta mögé megy, és hátulról elgyengülve átöleli. Mindkettő érti, hogy mi történik, a nők értetlenkedve néznek.*
- ANYA Ez miért volt?
- JÁNOS Mert megérdemeltem.
- ERZSI Nekem is adhatsz egy pofont, apa!
- APA Adsz te magadnak eleget, fiam.
- ERZSI A lányod vagyok.

APA Ne hergeljetekek fölöslegesen, tudjátok, milyen vagyok ilyenkor!

ERZSI Milyenkor?

APA Már megint kezditek, a kurva életbe...

ANYA Hagyjuk! És maradjatok kicsit csöndben! Most nem a beszéd ideje van.

JÁNOS Jól mondja. Most a félelem ideje van. Azután meg a rettegésé. Nem ezt akarta mondani? Vagy tán ezt akarja éppen elhallgatni.

ERZSI Kussolj már, hülyegyerek!

JÁNOS Nem jobb, ha kibeszéljük?

APA Nem jobb! Nincs miről kibeszélni. Amit nem mondasz ki, azt nem használhatják fel ellened később.

JÁNOS De apa, nem magunk között vagyunk?

APA Nem leszünk mindig magunk között. Hogy ne szöld el magad, ha beszédre kényszerítenek! Ezt felejtsd el! Nem kell ez most! Beszéljünk másról!

ERZSI Mindig ez a „beszéljünk másról”! Mióta élek, mióta az eszemet tudom, ebben a házban csak ezt hallom. Hogy beszéljünk másról. Nem beszélhettünk arról, miért csúfolnak bennünket a gyerekek, dobálnak meg kövel, csak mert magyarok vagyunk. Megtévedtek. Arról sem, miért köptek le az utcán, ha magyarul beszélünk egymással. Eltévedtek. Arról sem, miért nem volt szabad örülnünk, amikor bejöttek a magyarok. Nekünk az örömben is kussolni kell. Meg arról sem, hogy miért nem volt szabad utálni őket, amikor lövöldöztek az emberekre. Meg híre jött, hogy jég alá lövi őket.

ANYA Na, még miről nem? Csak sorold, sorold!

ERZSI Hosszú a lista, míg eljutok a semmiig. Igen, a semmi, amiről egyáltalán szót tudunk váltani egymással. Most meg arról nem fogunk beszélni, hogy miért nem tehetjük ki a zászlót a kapura. Végző soron, egyáltalán nem is érdekes.

APA Arról már beszélünk.

ERZSI Beszélünk. Sok mindenről – mintha – beszélünk már. Kikerülhetetlen, mert egymás hegyén-hátán élünk itt. De sosem beszélünk őszintén. Itt van ez a zászló. Miért nincs kint? Anya homályosan utalt rá, nyilván azért, hogy a felszabadítók, a partizánok pontosan tudják, melyik házban nem szerbek laknak? Hogy könnyen ránk lehessen találni, ki lehessen emelni bennünket. Talán így lista se kell. Feljelent magunkat a tulajdon magyarságunk. Megbeszéltük, hogy örülnünk kell-e a partizánoknak? Hogy örültünk-e az oroszoknak? A magyarokról nem is beszélve.

JÁNOS Ha már itt tartunk, megbeszéltük, hogy mit tettek anyával az oroszok, amikor hátra vitték a kertbe a bevonulás éjszakáján?

ANYA Hogy jön ez most ide? Ezt a jó kurva anyáddal beszélj meg, édes kicsi fiam!

APA Nem történt semmi olyan, amire te gondolsz. Meg kellett mutatni nekik a fészert, a faházat a kert sarkában. Bujkáló németeket, magyar katonákat kerestek.

JÁNOS Értem. És megmutatta nekik.

APA Megmutatta. De kurvára nincs közöd hozzá, hogy anyád kinek mit mutat meg! Ezt legfeljebb én kérdezhetem meg tőle.

ERZSI És megkérdezte?

APA Nem kérdeztem meg.

ERZSI És miért nem kérdezte meg?

APA Ez legyen az én dolgom.
(*Bane jön, bólint, de nem köszön, leül, nézi őket.*)

ANYA Jó, hogy megjöttél, Bane.

BANE Jó.

APA Mi van kint?

BANE Szar.

ERZSI Rossz kedve van, Bane bácsi?

BANE Semmilyen kedvem.

JÁNOS Olyan nincs.

BANE Csak olyan van.

JÁNOS Nikoláék merre vannak?

BANE A dolgukon.

ERZSI Nem láttuk őket egész nap.

BANE Én se.

JÁNOS Legalább Ádámka ide dughatta volna az orrát.

BANE El van foglalva.

JÁNOS Hallom, hogy ír.

BANE Ja. (*Elneveti magát, de lehet, csak fintorog.*) Kurír.

ERZSI Az mi fán terem?

BANE Teremni nem terem, legfeljebb ott végzi. A fán. Lóg majd, mint a gyümölcs.

ANYA Bane, ne hagyd, hogy fölpiszkáljanak a gyerekek.

BANE Hadd mondják.

ANYA Eszel valamit?

BANE Köszönöm, ma már hánytam.

APA Velem van bajod? Mit fixírozol engem egyfolytában?

BANE Veled? Nincs bajom veled, sógor. De jobb lenne, ha elmennél innen.

APA El? Hova el?

BANE Akárhova. A kertek alatt. Még ma éjjel. És vidd magaddal a családodat is. Ezt a bajos Jánuskát mindenképp.

APA Mire mondod ezt?

BANE Semmire. Csak úgy mondom.

APA Arra menjek el, hogy csak úgy mondod?

BANE Arra.

APA Mégiscsak a házam kellene neked. Arra fáj a kibaszott fogad.

ANYA Hogy mondhatsz ilyet?

APA Minden szerb magyar házat akar magának.

BANE Vannak, akik a magyarokét akarják. Azok meg is fogják kapni. Nincs aggodás. Nekem nem kell a házad.

ANYA Bane, a nővérem emlékére kérlek, ne vessz össze ezzel a rettenetes emberrel!

APA Védjed a sógorodat, véd, akkor is véd majd, ha földönfutóvá tesz.

BANE Mondtam, hogy nem kell a házad.

APA Valami azért csak köll!

BANE Köll. A lovaid meg a szekered köllenek.

APA Azokat nem adom.

BANE Akkor holnap te mész be velük a városháza elé, mert oda kell menni minden szekeresnek, gondolom, hallottad.

APA Hallottam. Odamegyek.

BANE De onnan már nem jössz vissza többet, sógor, ha te holnap te odamész.

APA Már miért nem?

BANE Ne tőlem kérdezd! Nikola mondott valamit erről.

APA Hol van Nikola? Majd megbeszélem vele.

BANE Nem ajánlom, hogy keresd! S főleg, hogy megtaláld. Mert akkor sem jössz vissza.

APA Mi az isten vérvörös fasza ez, Bane, csak nem fenyegetsz?

BANE Csillapodj, sógor! Én csak jót akarok. Most rögtön írjuk meg az adásvételi szerződést.

APA Arról, hogy én neked eladom a két lovat meg a kocsit?

BANE Pontosan.

APA És mit adsz cserébe nekem értük, Bane?

BANE Az életedet, baszd meg!

Nagyon nagy csönd.

APA Szép lenne, ha igaz lenne.

BANE Rajta vagy a listán.

ANYA Úristen!

BANE Az effajta megszólításokat lassan majd felejtse el, Anna!

APA Milyen listán?

BANE Akik föl vannak jelenteve.

APA Valaki följelentett?

BANE Alighanem.

APA És mi a vád ellenem?

BANE Az senkit se fog érdekelni. Hogy mi a vád ellened. Fölnyomták. Az a lényeg.

APA És a törvény?

BANE Neked is akkor jut eszedbe a törvény, Márton, amikor magadról kezdsz elgondolkodni. A félelem nagyon hamar törvénytisztelővé teszi az embert.

JÁNOS Ezt, ha megengedi, följegyzem magamnak, Bane bácsi.

BANE Jegyezd! Nem méggy vele sokra. Ahol nincs törvény, ott nincsenek okos mondatok se. Szabályok se.

APA Negyvenegyben bújtattalak.

BANE Nem én jelentettelek fel.

APA Nem csináltam semmit.

BANE Értsd már meg, te átkozott fafejű ember, hogy neked nem kell semmit se csinálnod ezekben az időkben ahhoz, hogy kinyiffantsanak. Elég, hogy magyar vagy. Nem hallottad, mit énekeltek a fiatalok az utcán? Vagy nem fogtad föl az értelmét?

APA Jól van, Bane, hiszek neked. De azt mivel magyarázod, hogy rajta vagyok a listán, és mégsem vittek el ma?

BANE Betelt mára a létszám. Még olyan is volt, akit hazaküldtek.

APA Szerencsés ember.

BANE Nem annyira. Holnap megint érte jönnek, és viszik. Meg van számolva, hogy naponta hány embert köll...

ANYA Mi köll?

BANE Vinni.

ANYA Minek?

BANE Hogy ott legyen.

ANYA Hol?

BANE A községházán. Vagy az iskolában.

ANYA Ott minek?

BANE Nem tudom, Anna.

ANYA De tudod, Bane! Csak nem akarod elmondani.

BANE Anna, most én kérlek a nővéred emlékére, aki az én drága feleségem volt, hogy ne kérdezz tovább. Tudom, de nem mondhatom.

ANYA Mert félsz kimondani, Bane.

BANE Nem félek. Nem tudom kimondani.

ANYA Menjetek át a másik szobába, ott találtok írószerszámot meg papírt. Írjátok alá a szerződést a lovakról meg a kocsiról.

APA Úgy gondolsz, hogy...

ANYA Mindegy, hogy mit gondolok. Bane becsületes ember, bár szerb.

APA És ha nem adja vissza a lovakat meg a kocsit... később?

ANYA Mennyire buta vagy te, és csökönyös, Márton! Ott legyen leszarva a két ló meg a kocsi, ahol van. Az életedet akarja menteni Bane, nem fogod föl végre?

APA Nem. Az eszemmel fölfogom. De mindenem tiltakozik az ellen, hogy ez így legyen.

ANYA Pedig ez így van. Ez meg van írva, Márton. Így van megírva. Menjetek, intézzétek! Addig én hozok föl bort a pincéből.
A férfiak kimennek. Anna is elmegy egy üres borosüveggel a kezében a pincébe.

JÁNOS Adjuk a hülyét, és még kínozzuk is az őket.
 ERZSI Még mindig jobb, ha csak mi kínozzuk őket.
 JÁNOS Ez egy kicsit cinikus volt, nem?
 ERZSI Nem. Inkább véresen komoly.
 JÁNOS Te képes vagy komolyan venni, amiket ezek ott az utcán kiabálnak?
 ERZSI Miért ne venném komolyan? Hallod? *(Egy épp megküldött puskaroppanásra céloz.)* Persze, neked a lövöldözések is lényegtelen apróságok.
 JÁNOS A szerbek mulatnak. Lődözgetnek az égbe. Ezek már csak ilyenek. Ha berúgnak, akkor lövöldöznek örömeükben.
 ERZSI Vagy a nagy indulatukban.
 JÁNOS Vagy abban.
 ERZSI A magyarok is itt voltak, azok is ittak, az oroszok is itt voltak, azok aztán még az ecetet is megitták, mégsem lövöldöztek folyton az égbe.
 JÁNOS Nekik volt kire löniük. Meg hát, nem örömeükben lövöldöztek.
 ERZSI Csak az asszonyokat erőszakolták meg örömeükben.
 JÁNOS A magyarok...
 ERZSI Az oroszok. Azok aztán igen. Úgy féltém a szalmabála alatt, ahová anya eldugott előlük, hogy talán még be is huggyoztam. Annyira féltém, hogy nem is emlékszem rá, mennyire féltém.
 JÁNOS Mitől féltél? El voltál dugva rendesen.
 ERZSI Hogy fölgyújtják a kazlakat a szerbek. Ahogy annak idején gyújtogattak hétszámra, amikor a mieink voltak itt.
 JÁNOS Kik?
 ERZSI A magyarok. Akkor gyújtogattak mindenfelé. Hogy pusztuljanak éhen az állatok. Az emberek. Mindegy is volt nekik, állatok, emberek.
 JÁNOS De most az oroszok után a partizánok jöttek. Azok meg miért gyújtogatnának? Magukat akarnák kiéheztetni?
 ERZSI Meg a szuronyoktól féltém. Hogy megszurkálják a kazlat, és engem nyársalnak fel.
 JÁNOS Az ma már nem divat, a szurony, láthattad. Mindegy. Most már ne félj. Most már megúsztad.
 ERZSI És anya is megúsztad?
 JÁNOS Mit kellett volna megúsznia?
 ERZSI Amikor az oroszok kivitték hátra. És csak nagysokára került elő. És apus akkorra berúgott, mire előkerültek, és kihányt az ablakon.
 JÁNOS Én anyámra nem tudok így gondolni. Hogy úgy. És lehetett-e akkor. Mégiscsak az anyám. Nekem nem nő.
 ERZSI Hogy köllött-e erőszak vele szemben, azon töprengek.
 JÁNOS Ne töprengj te azon, Erzsi, inkább a Nikolán töprenkedjél!

ERZSI Nincs azon mit töprengeni.
 JÁNOS Hogy ott van közöttük.
 ERZSI Hol kellene lennie? Ha kis esze van, akkor amott van.
 JÁNOS De hát félig magyar!
 ERZSI Az a fele most nem játszik. Magyaroknak lenni ezen a tájon nem jó mostanában. Se.
 JÁNOS Mostanában? Itt sohasem jó magyaroknak lenni. *(Kintről autózúgás, ajtócsapkodás.)* Hozzánk jöttetek?
 ANYA *(előkerül a borral.)* A szomszédban álltak meg. Biztosan Lacikát hozták haza.
 JÁNOS De nagyúr lett a komám!
 ANYA Biztosan kell még nekik máma az autó.
 ERZSI Éjjel az autó?
 ANYA Közünk?
Márton és Bane is előkerül, gondterbeltek, de láthatóan nincs közöttük harag vagy feszültség. De mindketten feszültek.
 ANYA Na, a borszagra előkerültetek ti is.
 ERZSI Borszagra gyűl az éji vad...
 APA Túlolvastad magadat, fiam.
 JÁNOS Mindenkinek hozhatok poharat? *(Nincs válasz.)* Mindenkinek hozhatok poharat.
 ANYA Úgy láttam, meghozták Lacikát.
 BANE Hogy meghozták?
 ANYA Ne ijedezz, Bane! Autón hazaszállították.
 BANE Aha. Akkor mindjárt itt lesz.
 ERZSI Nikola nem jön haza éjszakára?
 BANE Nikola az Nikola. Nincs közöm hozzá. Meg van örülve.
 ERZSI Ezen mit tetszik érteni, Bane bácsi?
 BANE Csak semmit. Borról volt szó az előbb.
 APA *(tölt mindenkinek. Koccintanak.)* Hogy még megvagyunk, arra!
 BANE Hogy. Döntöttünk, Anna.
 ANYA Döntöttetek, ti?
 BANE Mi. Mondd meg neki.
 APA Megmondom. Anna... nem megyünk sehova.
 BANE Baszd meg! Nem ebben egyeztünk meg! *(Falhoz vágja a poharat, összetörik. Senki sem mozdul utána.)*
 APA Nem csináltam semmit, Bane, én mégis itt maradok.
 BANE No, akkor maradj itt! Picsku materi, de akkor itt is maradsz örökre, te eszetlen ember!
 ANYA Nem megegyeztetek?
 APA Meggondoltam magamat.
 BANE Sok lehetőséged nem lesz a meggondolkodásokra, sógor. Te tudod. Még bort!

JÁNOS És bennünket meg sem kérdez senki?
 BANE Majd ha nélkülem lesztek.
 ERZSI Maga is családtag, Bane bácsi.
 BANE Ha ti gondolkodtok, akkor én szerb vagyok.
 ANYA Nem szerb, hülye vagy, Bane! Egy érzelmős, sértődős, vén hülye.
 BANE A nővéred is folyton ezt hajtogatta. De azt, hogy vén, azt nem mondta.
 De mindig hozzátette, hülye, morgós szerb medve.
 ANYA Inkább csak hülye szerb.
 BANE Na, én lassan megyek.
 JÁNOS Ádámka nem jön át?
 BANE Biztosan átjön. De én nem várokozom rá tovább. Tán már éjfél is odavan.
 ERZSI Jön az, jön, már hallom, hogy a kertkapuval szöszöl.
 APA Csak mond valamit.
 BANE Aligha. Bizalmi állásban van.
 ANYA Állásban?
 BANE Rosszul mondtam. Vállalásban... de ez még rosszabb. Nem beszélem jól még mindig a magyart.
 ANYA Amikor nem akarod, akkor nem beszéled.
 BANE Majd ne kérdezzétek!
 APA Tán majd magától beszél.
 BANE Sehogy se. Remélem, nem hülye. Biztos meg van neki tiltva.
Ádámka ront be kopogtatás nélkül. Derűs, vagy csak annak látszik. Vagy félnótás, vagy részeg, vagy mindkettő, vagy csak ilyennek látszik.
 ÁDÁMKA Na, mi van itt, maguk még mindig ébren? Tán nem tudnak aludni?
 Kintről sötét van bent.
 JÁNOS Ezt jól megmondtad, a szerb apád faszát! Kopogtatás nincs?
 BANE Nono! Engem hagyjál ki, Jánoska!
János feláll, megöleli Lacikát, Erzsi ugyancsak. A felnőttek nem állnak fel.
 ANNA Eszel valamit?
 ÁDÁMKA Enni? Torról jövök, Anna néni, ettem annyit, hogy majd kipukkadok.
 APA Mi hír a nagyvilágban, Ádámka?
 BANE Ettél rendesen?
 ÁDÁMKA Apa, nem most mondom, hogy telitöttem a belemet minden földi jóval.
 BANE Aha. Akkor hallgass és emésszél!
 ERZSI Nikola merre van ilyenkor?
 ÁDÁMKA Amott. Följebb. Vagyis, hogy... nincs itthon.
 ANNA Igyál egy kis bort, Ádámka!
 ÁDÁMKA Köszönöm, Anna néni, azt is ittam, volt ott minden, rendesen ittam, amennyi csak köllött.
 APA Hol volt az a minden?

BANE Úgy látom, túl sokat ittál!

ÁDÁMKA Részegnek lát, apám, engem részegnek?

BANE Kérdésben a válasz.

ÁDÁMKA A nagy lófaszt van a kérdésben a válasz! Egész nap mentem, hordtam ide-oda, amit köllött, most meg hogy vége van, hát ittam egy-két pohár bort...

APA Hol?

BANE Annyit se kellett volna!

JÁNOS Mi munkád van, Ádámka?

BANE Ne válaszolj! Inkább egyél!

ÁDÁMKA Bizalmi. Nem beszélhetek róla. *(Isznak. Meg megint isznak.)* Bizalmi. Nem beszélhetek róla. Híreket viszek, hordok. Hírhordárnak csaptam föl.

ERZSI Telefon nincs?

ÁDÁMKA Nem megbízható. Papír a borítékba, boríték lezárva. Ádámka száguld, hol ide, hol oda, hol innen, hol onnan.

APA És Ádámka mindent lát.

BANE Lát, mert nem vak.

ANNA Mi innen nem nagyon mozdulunk ki. Nem tudjuk, mi van kinn. Azért kérdezzük. Van kinn valami?

ÁDÁMKA Élet, Anna néni.

APA Élet?

BANE Élet.

ÁDÁMKA Meg halál.

BANE Kuss!

ÁDÁMKA Én három nyelven beszélek. Csak ezért. Azért szemeltek ki engem rögtön a partizánok. De meg is becsülnek.

ANNA El tudom képzelni. Bizonyára meg is érdemled. Hiszen három nyelven beszélsz.

ÁDÁMKA Igen. Bort-e kaphatok még?

BANE Ne igyál többet.

APA Töltök neked, gyerek.

ÁDÁMKA Köszönöm, Márton bácsi.

BANE Nem kéne adnod neki.

ÁDÁMKA Ha nem jövök haza, akkor annyit iszok, amennyi belém fér.

BANE Nem az én dolgom.

ÁDÁMKA Akkor minek ugatsz bele?

BANE Akkor máskor maradj ott!

ÁDÁMKA Nem bírtam ott maradni!

APA Sok volt a szerb?

BANE Sógor! Térj már magadhoz!

APA Úgy értem, a partizán.

ÁDÁMKA Sok. Meg sok más ember. Fontos emberek. Amolyan katonafarmák. Meg a mieink közül is sokan. A mi szerbjeink a faluból. Sokan. Majd nem mindenki.

BANE Menni készülünk, fiam.

ÁDÁMKA Még inni akarok, apám, maga mehet isten hírével. Nem köll az én dologba beleavatkoznia.

BANE És ha beleavatkozom?

ÁDÁMKA Azt nem ajánlom.

BANE Mi lesz? Elvitetsz engem is?

ÁDÁMKA Még az is meglehet.

BANE A bátyáddal vitetsz el?

ÁDÁMKA Még az is meglehet. De ne reszkessen, nem veretem agyon.

APA Ki ver agyon kit, Ádámka?

BANE Csak úgy mondta, a hülye, a hülye indulatában.

Ádámka váratlanul meginog, szinte ráesik az apjára, öleli, nem tudni, mi történt.

ÁDÁMKA Akkor vezették el őket, amikor visszaértem a bázisra.

BANE Mi bázisra?

ÁDÁMKA Hát a község házára. Ott van a központ. Már mindenki be van rúgva. Már aki nincs lefogva.

BANE Mondom, hogy menjünk haza!

ÁDÁMKA Mert aki le van fogva, az meg is van verve.

BANE Mondom, menjünk haza!

ÁDÁMKA És annyira meg voltak verve az emberek, hogy csak a ruhájukról tudtam volna felismerni őket. De én hajnalban indultam a városba, nem tudom, ki milyen ruhát vett fel reggel.

BANE Mit érdekel téged az, hogy ki hogyan öltözik?

ÁDÁMKA Péppé verték az arcukat, apus.

ERZSI Kik verték péppé az arcukat, Ádámka?

ÁDÁMKA A partizánok. Meg a mieink. A szerbek. Nem ismertem rájuk. Rám köszöntek, de nem látszott az arcuk a vértől. Vagy nem volt már fél arcuk.

BANE Részegen fecsegsz összevissza, fiam

ÁDÁMKA A fal is tiszta vér volt. Meg szar. Mert összeszarták magukat. Meg egymást. Nem engedték ki őket a szükségükre. Meg félelmükben.

BANE Filmet nézni voltál a moziban, Ádámka, az zavarta meg az eszedet.

ÁDÁMKA Nem, nem film volt, a partizánok és a szomszédaink mind ott ittak, aztán összedrótozták őket...

BANE Mi van?

ANNA Mondd tovább, Ádámka, könnyebbülj meg!

BANE Hagyjad Anna, a nővéred emlékére kérlek, ne kérdezd!

JÁNOS Hogy drótozták össze őket?

ÁDÁMKA Dróttal. Szögesdrót volt csak. A kerítések tetejéről szedték le. Azzal.
 Hátra a kezüket, volt, akinek a bőrén keresztül szúrták a drótot.

BANE Haza kell mennünk, fiam!
Rángatja, de Ádámka kapaszkodik az asztal szélébe.

ÁDÁMKA Oszt mentek, oszt szólt a harmonika, mentek ki a kapun, hajtották
 meg verték meg rugdosták őket, mint a barmokat, vitték, ennyit láttam,
 hogy mentek, vitték őket valahova, talán a dögtemetőt mondták a par-
 tizánoknak...

BANE Fiam, te megbuggyantál! Miféle dögtemető? És kiket? Föl sem ismer-
 ted őket! Indulás hazafelé!

JÁNOS Miért vitték őket?

ÁDÁMKA Nem tudom. Egy hosszú rúdhoz kötve, hogy ne tudjanak megszökni,
 egy hosszú rúdhoz...

BANE Anyád picsájához kötve, te hülye! Felejtsetek el, részeg, összevissa fe-
 cseg!

ÁDÁMKA Mentek velük a cigányok a lapáttal.

ERZSI Minek köllött nekik a lapát?

ÁDÁMKA Mit tudom én? Agyonverni, temetni, egyik se, vagy mindkettő...
 Mondtak ezt is, azt is.

APA Hova vitték őket?

BANE Hazafelé, gyerek!

ANNA Hova vitték őket?

BANE A picsába már!
Távolról rövid ideig tartó puskaropogás, a nyomában harmonikaszó, vidám zsvaj,
ordítás és vigalom.

ÁDÁMKA Odaértek. Halljátok? Odaértek.
Bane ráncigálja a fiát, próbálja kihúzni az ajtón.

BANE Sógor, sógorasszony, mi ma este nem voltunk itt. Ezt el ne felejtsetek!

APA Nem voltatok itt, Bane. Hogy lehettetek volna itt!

BANE Menjete el innen, még az éjjel! Mondtam, hogy menjete el!

ANNA Maradunk, Bane. Ez a mi földünk.

BANE De nem a ti hazátok.

ÁDÁMKA Nem vettétek észre, hogy nem harangoznak? Odakötözték a rúdhoz a
 papotokat is. Őt a reverendájáról megismertem. De nem tudott be-
 szélni. Lyuk volt a szája helyén. *(Vigyorog, az állára csordul a nyála.)*

ANNA Hallgass, Ádámka! Hallgassd, mekkora nagy a csönd, ami ránk borult!
A mulatozás zaja, a harmonikaszó, az ordítózás, a lövöldözések zaja fölerősödik,
végül elnyom mindent.

2/1 SZAKASZ

Egyszerű, bútorozatlan szoba, a fala koszos-fehér, foltos, vér vagy más foltokkal, lefolyásokkal mocskos. Jobbról-balról egy-egy ajtó. A fal mellett sok-sok csajka, gondosan egymás mellé rakva. Időnként valaki bejön egy újabb csajkával, leteszi, szó nélkül kimegy. Gyűlnek a csajkák. Velünk szemben az asztalnál egy férfi, Obrad Radonič, egy ceruzával az asztalon heverő pisztolyával játszik szórakozottan, gondolataiba merülve. Sok megbontott üveg, folyamatosan iszik. Nekünk háttal két fegyveres áll, férfi vagy nő, nem lehet eldönteni róluk, vastag vattakabát mindkettőn, a vállukról fegyver lóg. Soha nem fordulnak felénk. A csendet, a muzsikát, később a beszélgetéseket, időnként ordítás, jajgatás, testek zuhanásának a zaja, káromkodások és átkozódások hangja töri meg. Meg a sarokban kuporgó harmonikás, aki a férfi intésére zenélni kezd, újabb intésére azonnal abbahagyja azt. A férfi int a partizánoknak, akik behoznak egy felismerhetetlenségig összevert embert. Áll, meg-megroggyan, a férfi úgy tesz, mintha nem venné észre. Aztán ránéz, fölemeli a pisztolyát, az ember homlokára céloz vele, de nem süti el a fegyvert.

OBRAD Da li govorite naš jezik?

Az ember a fejét rázza.

OBRAD De bolond vagy te, ember, minek rázod itt nekem a fejedet! Hogy rázod! Ha nem érted, akkor minek rázod a fejedet, hogy nem érted? Persze, ha nem ráznád, akkor is tudnám, hogy érted. Itt mindenki érti a másik nyelvét. Ez egy soknyelvű és büszke nép. Ugye, ebben egyetérthetünk? *(Az ember csak néz rá értetlenül.)* Leültetnélek, de nincs még egy szék ebben a kurva szobában. Ugye, nem akarsz, hogy átadjam a helyemet? Mert akkor, ugye, te hallgatnál ki engem, és nem én tégedet. Vajon, te beszélnél-e hozzám ilyen nyájasan szerbül, ahogy én most veled magyarul beszélek? *(Az ember csak néz.)* Kicsit ijednek látszol. Nem kell félned, ez nem kínzókamra. Ez csak egy egyszerű szoba, én pedig csak egy egyszerű partizán vagyok, aki azért ül most veled szemben, hogy elbeszélgessem. Veled. Magyarul csak értesz, ugye, hogy értesz?

EMBER1 Értek hát.

OBRAD Na látod, tudunk mi egymással szépen beszélgetni. Szóval te magyar vagy.

EMBER1 Igen.

OBRAD Nem jugoszláv.

EMBER1 De, jugoszláv.

OBRAD Akkor most magyar vagy, vagy jugoszláv?

EMBER1 Jugoszláviai magyar.

OBRAD Olyan nincs. Magyarok amott vannak, tudod, a határon túlra vannak már zavarva. Tudod?

EMBER1 Tudom.

OBRAD Akkor most milyen vagy te?
 EMBER1 Jugoszláv.
 OBRAD Én szerb vagyok. Te is szerb vagy?
 EMBER1 Nem, én jugoszláv vagyok.
 OBRAD Ez derék. Figyelj csak rám, mit kérdezek! Amikor a magyarok bevo-
 nultak ide, ebbe a faluba, elmondtad-e nekik, hogy te nem magyar
 vagy, hanem magyarul beszélő jugoszláv?
 EMBER1 Nem.
 OBRAD Nem mondtad? De hát nekem akkor miért mondd azt, hogy ju-
 goszláv vagy?
 EMBER1 Mert jugoszláv vagyok.
 OBRAD Ezt már mondtad. De azt kérdeztem, hogy nekik miért nem mondtad
 el?
 EMBER1 Mert nem kérdezték.
 OBRAD Okos válasz. Ráadásul még pimasz is. Megállapítom, hogy valaki téged
 nagyon megvert. Ez nem volt helyes. Egy jugoszlávot nem szabad meg-
 vernie senkinek. Legfeljebb, ha magyar. Lehet, hogy téged magyarnak
 néztek?
 EMBER1 Nem kérdeztek, csak vertek.
 OBRAD Látod, ez a baj! Hogy előbb vernek, aztán kérdeznek. Ez nem helyes!
 Azt hiszem, ez így valóban nem helyes. Te mit gondolsz, helyes ez így?
 EMBER1 Nem tudom.
 OBRAD Ha mégis el tudnál gondolkodni rajta, nyilván arra jutnál, hogy nincs
 jól ez így, hogy csak úgy megvernek minden indok nélkül, és ez nagyon
 is emberi megállapítás lenne. Hanem, piszkosul megverhettek, az anyád
 se ismerne rád, ha látna... egyébként, van neked anyád?
 EMBER1 Nincs.
 OBRAD Volt?
 EMBER1 Volt.
 OBRAD Ez értelmes és őszinte válasz volt, látod. Anyja mindenkinek van.
 Engem Obrad Radoničnak hívnak. Kezet is adnék, de te nagyon mocs-
 kos vagy hozzá. Kézfogás nélkül mondd meg te is a becsületes jugoszláv
 nevedet!
 EMBER1 Kerékgyártó Ferenc.
 OBRAD Kerekgyarto Ferinc. Furcsa név. Nem jugoszláv.
 EMBER1 Így alakult.
 OBRAD Na, milyen jó, hogy erről is el tudunk beszélgetni. Aztán, Ferinc,
 tudod-e, hogy miért hoztunk tégedet ide?
 EMBER1 Nem tudom.
 OBRAD Nem tudod, hogy kerültél ide?
 EMBER1 Nem. Összefogdostak.

OBRAD Ferinc, Ferinc, nekem nem anyanyelvem ez a magyar, de tudom, hogy összefogdosni csak több embert lehet. Te több ember vagy?

EMBER1 Nem tudom.

OBRAD Látod, ez megint jó válasz volt. Benned egy filozófus veszett el. Egy komoly filozófus, a nélkül, hogy észrevetted volna, hogy elveszett. Mert való igaz, hogy soha nem tudhatjuk, egy vagyunk-e vagy több vagyunk az egyben. Már ha csak a test és lélek dualizmusából indulunk is ki, ugye. Érted, amit mondod?

EMBER1 Nem feltétlenül.

OBRAD Ez is egy érdekes válasz. Határozottan jó a felfogásod. Így, összeverve is. Egy ilyen ember csak tudja, hogy miért hozták ide?

EMBER1 Azt nem tudom.

OBRAD Mondjuk, kicsit fatalista módon, hogy neked ezt vetette a kártya. Nekem meg azt, hogy partizán legyek. Mert jöttek ránk a fasiszták. A németek meg a magyarok. Az ám, te mintha azt mondtad volna, hogy magyar vagy. Akkor te is fasiszta vagy, Ferinc, ha nem tévedek.

EMBER1 Nem vagyok fasiszta.

OBRAD Nem vagy magyar?

EMBER1 Magyar vagyok. Illetve jugoszláv.

OBRAD Na, most ez egy feloldhatatlan dilemmát képez. Azt mondod, jugoszláv vagy, holott magyar. Azt mondod, nem vagy fasiszta, pedig a magyarok mind fasiszták. Hol a megoldás, Ferinc?

EMBER1 Aztat én nem tudom.

OBRAD Azt. Így kell mondani a ti nyelveteken. Nem aztat. Ah aztat olyan parasztos. Egyébként paraszt vagy, Ferinc?

EMBER1 Mi más lennék. Paraszt.

OBRAD Nem földműves?

EMBER1 Úgy is lehet mondani.

OBRAD Mondjuk tehát így! Ferinc, a földműves. A föld művese. Tudod te, Ferinc, hogy mi az a művese?

EMBER1 Nem tudom.

OBRAD Én se. De ki kellene találni. Akkor jobban tudnánk hugyozni öregkorunkban. De lehet, hogy a vese nem függ össze a hugyozással. Szóval, te egy jugoszláv földműves vagy. Értem. Aki magyarul beszél. Ez valóban rossz szokás, de el fog múlni hamarosan. Na, én is megmondom, ha már voltál olyan kedves bemutatkozni nekem, hogy én meg egyetemista tanár voltam, mielőtt beálltam a partizánok közé. Fial lelkek nevelésével foglalkoztam. Békés ember vagyok, tudod, a filozófusok mind békések. De belátással vannak arra, hogy a harc olykor nem kerülhető el. Kommunista vagyok, Ferinc, mert ez az eszme az, amelyik a földműveseknek és a világ összes munkásemberének, beleértve a parasztokat és az értelmiségieket is, a felszabadulását hozza. Te is kom-

- munista vagy, Ferinc? *(Az ember összecuklik. A férfi int, hogy állítsák talpra.)* Az eszme sújtott le, Ferinc, vagy csak elgyöngültél a veréstől?
- EMBER1 Nem értem.
- OBRAD Fárasztalak a gondolataimmal, Ferinc. Hagyjuk abba?
- EMBER1 Nem tudom.
- OBRAD Szóval, fárasztalak.
- EMBER1 Nem, dehogy, nem.
- OBRAD Nem, vagy dehogynem?
- EMBER1 Nem értem.
- OBRAD Kár. Sok mindent meg akartam beszélni veled. Például feltétlenül érdekel, hogy örültél-e annak, hogy a magyarok bevonultak a földünkre? *(Az ember hallgat.)* Ferinc, te őszinte ember vagy. Mondhattad volna, hogy nem örülsz. Ekkor én kénytelen lettem volna azt mondani, hogy hazudsz. Ez egy nagyon durva állítás valakiről, még durvább, mint ahogyan helyben hagytak a társaim. Lehet, persze, hogy nekik volt igazuk. Maradjunk annyiban, hogy azt mondtad, örültél, amikor a magyarok bevonultak a hazánkba.
- EMBER1 Nem.
- OBRAD Mi nem?
- EMBER1 Nem örültem.
- OBRAD Tehát indulatok ébredtek egészséges lelkedben, és gyűlölted őket, hogy elfoglalták a hazánknak ezt a részét a német fasiszták segédletével? Ahogy az ő hazug propagandájuk állítja, visszafoglalták az ősi szerb földeket. *(Az ember hallgat.)* Azt mondják, a hallgatás beleegyezés. Ezek szerint egészséges gyűlölet volt benned?
- EMBER1 Nem tudom.
- OBRAD Ezt most el kell döntened, Ferinc.
- EMBER1 Rosszul vagyok.
- OBRAD Tudom. Amikor engem meglóttak a hegyekben, én is rosszul voltam. Tudom, hogy milyen rosszul lenni. Téged pedig még meg sem lóttak, csak becsületesen elverték. Valami bűnöd csak van, Ferinc, ha már így helyben hagytak!
- EMBER1 Ártatlan vagyok.
- OBRAD Az eredendő bűn óta nincs ártatlan ember kerek e világon, Ferinc. Valami bűnöd csak kell legyen, hogyha idehoztak.
- EMBER1 Nem tudom.
- OBRAD Van neked gyereked, Ferinc?
- EMBER1 Három.
- OBRAD Érdekes. Nekem is három gyerekem van. Éppen három. Hát nem érdekes?
- EMBER1 Akkor megérti.
- OBRAD Meg. De mit is értek meg?

- EMBER1 Hogy látni akarom még őket.
 OBRAD Értelek. De vajon megérdemled-e, hogy lásd őket még egyszer?
 EMBER1 Nem csináltam semmit.
 OBRAD Nem azt kérdeztem. Megérdemled, hogy lásd őket még egyszer?
 EMBER1 Nem csináltam semmit.
 OBRAD Látod, még mindig nem éreztél rá a lényegre. Én is látni akarom a három gyermekemet. Kettőnk közül egyikünk nagyobb valószínűséggel fogja szerint látni fogja a gyerekeit. Szerinted melyikünk?
- EMBER1 Maga.
 OBRAD Obrad.
 EMBER1 Maga, Obrad.
 OBRAD Én is erre tippelek, Kerekgyártó. Gyártasz te kereket? Kerek a világ, nincs ki a négy kereke... Jól elszórakoztatom itt magamat a nyelvetekkel... Tudod mi a baj, Ferinc? Kicsit rád untam. Rá kell jöjjenek, zavaros fejű ember vagy. Nem igaz jugoszláv. Inkább amolyan szedett-vedett magyar. Nekünk nem ilyen emberekre lesz szükségünk az új Jugoszláviában.
- EMBER1 Kérem...
 OBRAD Mit kérsz?
 EMBER1 Könyörgök.
 OBRAD És a mi népünk nem könyörgött, amikor a tiéd jöttek befelé, és lőtték agyon az ártatlan embereket?
 EMBER1 Én nem lőttem.
 OBRAD Mert gyáva vagy. És büdös is vagy. Most hugyoztad össze magad, vagy még mielőtt idehoztak volna.
- EMBER1 Amikor vertek.
 OBRAD Lehet, hogy lónöd kellett volna korábban neked is, és akkor nem vertek volna most szét. Vagy időben elesel a harcokban, vagy azok esnek el, akik most összeverték. Az emberi faj ilyen. Ilyen állatfajta. Hogy meg is értsd, amit mondok, Ferinc, mindig az erősebb kutya baszik. *(A két őrhöz. Fejével a jobb oldali ajtó felé int.)* Vihetitek. Különös gondotok legyen a nyelvére. Egy csajkában kérem majd vissza, ha végeztetek. Hogy lássam... Toljátok ki a szemét is, és küldjétek el a gyerekeihez. Hogy még egyszer lássa velük őket. Szutra tye biti sztreljanje! Jöhet a következő!
- Int a fejével, és az embert kivonszolják a jobb oldali ajtón. Lökik be kintről az újabb összevert embert.*
- OBRAD Da li govorite nas jeziki?
 EMBER2 Da, govorim.
 OBRAD De azért magyar vagy, nem?
 EMBER2 Igen.
 OBRAD Furcsán öltözködsz. Mi ez a szétszaggatott szoknya rajtad?

EMBER2 Nem szoknya, pap vagyok.

OBRAD Aha. Pap. Akkor te értelmes embernek számítasz, ugye?

EMBER2 Nem tudom.

OBRAD Ez nem válasz. Te emberekkel dolgozol, tudnod kell, hogy a „nem tudom” elbizonytalanítja a környezetedet. Engem is elbizonytalanít, hogy nem áruulod el, értelmes ember vagy-e, vagy sem.

EMBER2 Van értelmem.

OBRAD Na, ez már egy használható válasz volt a részedről. Miért vagy itt?

EMBER2 Mert pap vagyok.

OBRAD Az önmagában nem bűn, csak tévedés. Nem azért vagy itt véletlenül, mert véletlenül magyar vagy?

EMBER2 Nem tudom. Bocsánat, ez nem eldöntött.

OBRAD Helyesen korrigáltál, pap. Atya. Atya-gatya. Ez csak úgy kiszaladt a számon. Szeretem a szóvicceket. Ez olyasmi volt, nem gondolod?

EMBER2 Nem.

OBRAD Kár. Egy papnak is lehet humorérzéke. Nem csak összevissza koszoló vérzése.

EMBER2 Egy partizánnak meg embersége.

OBRAD Hohohohó! A nagy szavak. Emberség. Majdnem emberiség, de mégse az. Hát igen, emberség. Fontos kifejezés. Csak tudjuk e, atya-gatya, hogy mit jelent? Neked, például, mit jelent?

EMBER2 Nehezemre esik most beszélni.

OBRAD Erről, vagy egyáltalán.

EMBER2 Egyáltalán.

OBRAD Miért?

EMBER2 A számba dagadt a nyelvem.

OBRAD Annyit imádkoztál, vagy gyóntattál az utóbbi időben.

EMBER2 Annyira megverték. Sokszor annyira.

OBRAD Csúnya dolog egy papot megverni, nem?

EMBER2 Nem az én dolgom ennek a megítélése.

OBRAD Hát kié? Az istenedé?

EMBER2 Inkább.

OBRAD Inkább, vagy igen?

EMBER2 Igen.

OBRAD Mi igen, csuhás? Én nem hiszek az istenedben. Akkor ki fog fölötted ítélni, ha én nem hiszek benne, és itt csak ketten vagyunk?

EMBER2 Isten.

OBRAD Tévedsz. Én fogok ítélni fölötted.

EMBER2 Az mindegy. Mondhatnám, az ön modorában, csak részletkérdés. A végső ítékezés Istené.

OBRAD Egyre érdekesebb ez a beszélgetés. Válaszolnál arra, hogy ha nincs isten, akkor ki ítélezhet helyette?

- EMBER2 Nincs helye ennek a kérdésnek. Isten van, akár hisznek benne, akár nem.
- OBRAD Szamárság. Isten attól van, hogy hisznek benne. Ha senki sem hisz benne, akkor nincs Isten. Mi egy olyan országot építünk, amelyben senki sem fog Istenben hinni.
- EMBER2 Én hinni fogok akkor is.
- OBRAD Te nem fogsz hinni. Nem lesz rá módod, mert már nem leszel. Mert szükség sem lesz rád, te pap.
- EMBER2 Engem megölhetnek, de a hitemet nem ölhetik meg.
- OBRAD Ó, nem akarunk mi lehetetlent, barátocskám. Elég lesz, hogy megölünk. Mert meg fogunk ölni, egyre tisztábban látom ezt. És akkor, fáj, nem fáj, kampec a hitednek is. És az Isten szépen hagyni fogja, hogy mi kinyírjunk.
- EMBER2 Miért ölnének meg? Mert pap vagyok?
- OBRAD Rendben, elengeded az előző felvetésemet. Arról is megfeledekeztél, hogy itt én kérdezek, mert én vagyok, aki kihallgat téged. Úgy mondjátok ezt, hogy kihallgató tiszt. De hát, nem is kihallgatás ez. Mondjuk azt, hogy gyóntatás.
- EMBER2 Pogány!
- OBRAD Ez egy kicsit erős volt azok után, hogy már félholtra vertek a kollégáim. Szívós fajta vagy. Derék. Akkor hagyjuk is az olyan fölösleges kérdéseket, hogy miért nem emel ki innen az istened, innen a vérből, húgyból, szarból, miért hagyja, hogy tanulatlan és primitív emberek összeverjenek, gúny és kéjük tárgyává tegyenek... Vagy nem basztak seggbe, pap? Vértanúkra is szüksége van az Istennek... a hitnek... Nem jut el a fülemig, amit mond.
- OBRAD Kár. De hagyjuk is ezt, túlságosan banális területre tévedünk, ha így folytatjuk. Egyébként, nem leszel vértanú, ezt a luxust nem engedhetjük meg magunknak. Olyan rohadt, nyüzszítő kis állat leszel, ha a pisztoly hidege a tarkódhoz ér, mint akárki más földi halandó. Senki sem fog egy pap után kutakodni ebben az új világban.
- EMBER2 A ti új világotokban senki nem fog keresni senkit. Mert megtalálni sem.
- OBRAD Lehet. Nem vagy sem hálás, sem kedves a kellemes bánásmódot, amiben részesítelek. Meg is sértődhetnek, és szétlöhetném azt a rohadt konok fejedet, de nem teszem. Hamarosan megteszi majd más helyettem. Én már csak egy egyszerű kérdést teszek fel neked, nem kell hozzá teológiai felkészültség. Miséztél a fasiszta magyaroknak, amikor bevonultak, vagy nem?
- EMBER2 Misézttem.
- OBRAD És megáldottad a fegyverüket?
- EMBER2 Nem volt rá szükség.
- OBRAD Ezt hogy érted?

- EMBER2 Megvoltak erre a tábori papjaik.
OBRAD Csak ezért nem?
EMBER2 Nem a papok dolga megáldani a fegyvereket.
OBRAD Ez is derék. És elítélted a fasiszta megszállókat a híveid előtt a templomban?
EMBER2 Nem.
OBRAD Miért nem?
EMBER2 Én nem politizálok a templomban.
OBRAD Nem po-li-ti-zál-tál. Tehát neked mindegy, fasisztáknak misézel, vagy embereknek?
EMBER2 Azoknak miséztem, akik betértek a templomomba. Önért, a gyermekeiért is misét mondanék, ha erre támadna vágyakozása.
OBRAD Erre nekem nem támadna vágyakozásom. Kommunista vagyok, ha még nem mondtam volna. És nincs gyerekem. Se családom. Utálok a gyerekeket is, a családot is. Apropos, hogy bírjátok ki baszás nélkül, ti papok?
EMBER2 Nem tudom értelmezni a kérdést.
OBRAD Hogy állunk az önmegtartóztatással, atya-gatya? Ne mondjad, hogy nem áll föl a kis pöcsöd a hacuka alatt, amikor valami bögyös leányka ül be az első padsorba?
EMBER2 Méltatlan kérdés, nincs rá válasz.
OBRAD Látod, okos és önérzetes ember, itt követted el a lehető legnagyobb hibát. Erkölcsi fölénybe helyezted el velem szemben magadat. Ahelyett, hogy gyóntál volna, ahogy egy mocskos lelkű bűnösnek illik. Talán kaptál volna feloldozást tőlem. (*A pap elfordítja a fejét.*) Ne fordítsd el a fejedet, amikor veled beszélek, te bálványimádó kétszínű takony! Azt hiszed, nem tudunk mindent? Álszent állatok, papokmocskok, mocskopapok, basszátok a híveiteket, prédikáljátok nekik a vizet és ti isszátok a perverz sekrestye hűvösében a borukat. Fasiszták vagytok mind egy szálig. Még rosszabbak is annál. Faszisták.
EMBER 2 Több tiszteletet követelek! Emberek vagyunk.
OBRAD Nem emberek. Csuhas magyarok vagytok! Nincs tisztelet, csak gyűlölet. A határon túlra harangoztok, mióta világ a világ. És amíg itt vagytok, ti magyarok itt, addig nekünk nem lesz nyugtunk tőletek a saját földünkön. Két megoldás képzelhető el. A föld alá takarodtok, ebben, ígéretemet veheted, segíteni fogunk nektek. Vagy a kurva országokba, amit a hazátoknak hívtok, persze titokban, visszatakarodtok... De minek is beszélek itt neked fölöslegesen? Egy dolgot viszont eldönthetsz. (*Teátrális mozdulattal fölemeli a ceruzáját.*) Mit választasz, pap, a kört vagy a keresztet?
EMBER2 Természetesen a keresztet.

OBRAD Te akartad. *(A papírra egy keresztet rajzol. Az örökhöz: fejével a jobb oldali ajtó felé int.)* Vihetitek a többi után. Ennek a használati utasítása, mondjuk...: kiherélendő. Mivel azt állítja, úgysem használja semmire azt a ványadt faszát, akkor nem is kellhet neki olyan nagyon. Ha végeztek, kéretem visszahozni egy csajkában. Szutra tye biti sztreljanje! A következőt! *(Kintről kiabálás, ordítás, majd lövések hangja.)* Hova olyan sürgösen, ember? Most aztán pihengethatsz a kövön. Csak föl ne fázz. *(Magának.)* Szökdösni próbálnak a kurvák. Mintha lenne hova. Mi mindenhol ott vagyunk. Mi vagyunk ott ebben az országban mindenhol. Innen nem lehet megszökni. Itt csak meghalni lehet. Vagy élni. Kinek hogy. Kinek minek. Kineka mineka – a nagy mágus. Ha lesz rá időm végre, megírom egy mesekönyvben.

És egy újabb péppé vert hullajelöltet cipelnek be. Nem tud lábra állni, lóg az örök karján, akár egy rongybáb.

OBRAD Da li govorite nas jezick?

Az ember nem válaszol.

OBRAD Csak nem vágta ki a nyelvedet, haver? Ha meg kivágták, akkor a fejeddel jelezd, hogy érted, amit mondok.

Az ember nem válaszol.

OBRAD Kirúgták a fejedből az agyadat is, te hernyó? Germó, girnyó. Mind igaz. Nincs már emberformád. Tudod egyáltalán, hogy miért vagy itt?

Az ember nem válaszol.

OBRAD Nem vagy bőbeszédű. Azt már tudom, hogy milyen nem vagy. Csak azt nem, hogy milyen vagy. Nem vagy például szomjas? Vagy éhes? Mit hallgatsz, kutya? Bolond vagy! Buzi vagy! Magyar vagy! Nem szerb! Segg vagy... A szemed se rebben. Azt kérdeztem, miért vagy itt.

Az ember nem válaszol.

OBRAD Na, ennek a fasznak annyi. Annyi ennek az annyi. Hozzátok be a papírjait! *(Nézi az embert.)* Roncsot csináltunk belőled, de valamilyen természetes báj így is maradt benned. A rútság művészetéé. Az iszonyaté. Nézel. Ne nézz így, parancsolhatnám, de te nem tudsz máshogy nézni. Ilyen az arc-berendezkedésed. Bizonyára a gyerekeid is ilyen lapátfülű, gülüszemű, hímnemű, nőnemű, fehérenemű... de hogy is jön ez most ide? Mindegy. Neked mindegy már, nekem is mindegy tehát. Te persze azt hiszed, hogy szadisták vagyunk. Hogy a szerbek mind szadisták. De tévedsz. Ti hoztátok ki belőlünk az állatot. Ti, fasiszta ti! Kikényszerítettétek belőlünk. Az már csak a sors aprócska ajándéka, hogy van egy parancs is a kínzásokra. Legföülről. Ha Tito elvtársra gondolsz, nem jársz messze az igazságtól. Parancsba kaptuk, hogy minden... de mit magyarázok én neked? Mintha mentegetőznék. Előtted, én, mentegetőznék. Vágd már jól pofán, hogy el ne bírja magát! *(A*

partizán a szabad kezével szájon vágja a foglyot, aki felnyög, és előre csuklik a feje. A szájából folyik a vér.) Hozod már azt a kurva papírt? *(A partizán visszajön valami papírokkal, szóltanul lerakja az asztalra azokat, és visszaáll segíteni a társának tartani a foglyot.)* Nézzük! Panasz érkezett ellened, kisfiam. Nem feljelentés, az nálatok szokás, magyaroknál. Mi, szerbek, nem feljelentünk, csak panaszt teszünk, azt meg a hatóság kivizsgálja. Most én vagyok a hatóság, és kivizsgálom. A papír szerint valami lovat adtál el valami Stefan nevű embernek, a szomszédodnak, nem tudom itt jól kiolvasni a másik nevét, azt kifizette neked a lovat, te meg letagadtad, hogy odaadta a pénzt, és basztál neki lovat adni érte. Nos, ez a Stefán keresi nálunk az igazát ellened, és semmi okunk arra, hogy ennek az embernek a tisztességében kételkedjünk. Ha most elmarasztallak, megdöglesz. Szeretnéd, ha elmarasztanálak?

Az ember hallgat.

OBRAN

El vagy sem. Nekem mindegy, csak neked nem. Hallgatsz. Lehet, hogy ez a szerencséd. Tudod, mit mondok én neked, hallgatag ember? Hogy baszódjon szájba ez a Stefán a lovaddal meg veled együtt ott, ahol van. Elfáradtam. Belétek fáradtam. Ebbe a kurva nagy békébe fáradtam bele. A civil faszágaitokba fáradtam bele. Elmehetsz! Engedjétek el! *(A partizánok elengedik az embert, aki a földre rogy.)* Azon az ajtón menj ki! *(A baloldali ajtó felé int a fejével.)* Mert én jó vagyok, egyelőre élhatsz tovább. Annak a Stefánnak odaadod a lovat, ha van két lovad, akkor add oda neki mindkettőt, annyit ér neked talán a tyúkszaros életed! Nem tudom, miért vagyok ennyire megengedő ma ezekkel a kurva magyarokkal! Még mindig itt vagy? Azt mondtam, elmehetsz. Szóval elmehetsz, már ha el tudsz menni. Ha elvánszorgsz, el csúszol-mászol az ajtóig, akkor szabad ember vagy újra. Ha nem vagy rá képes, akkor meg fogsz dögleni, kisfiam. Lelőnek ezek a partizán bácsik. Vagy én lölek le, mint egy kutyát. *(Érdeklődéssel nézi a fogoly vergődését, aki megpróbál az ajtóig csúszni-mászni.)* Lám, most olyan vagy, mint egy giliszta. Szánalmas, nyomorult, se kezted, se lábad a szabaduláshoz. Bezzeg, amikor ti voltatok hatalmon, egészen biztosan kígyó voltál, rohadt fasiszta király-kobra! Gyilkoltál hidegvérrel, rohadt méreggel, alattomosan, válogatás és kímélet nélkül. Hagyjuk! Ha valahogy sikerül kivergődnöd azon a kurva ajtón, akkor fel fogsz épülni (hacsak holnap vissza nem hozunk megint, mert nem lesz ki a létszám), és attól kezdve pióca leszel az új Jugoszláv állam testén. Élősködő, vérszívó rohadék magyar. Na, már egészen jól haladsz. Csak a kilinccsel lesz baj, koma! Úgy van, próbálkozzál! A szabadságnak nagy ára van ám! Amíg te itthon kupeckedtél a szerb szomszédoddal, addig mi, partizánok, a vérünket ontottuk értetek és a szabadságotokért a hegyek között. A fasiszták nem ismertek pardont. Én, látod, ismerek, merr én nem vagyok fa-

siszta. Te is kaptál egy utolsó lehetőséget. *(A fogoly hosszadalmasan kísérletezve eléri a kilincset, ráakaszodik, az ajtó kinyílik vele együtt. Kint-ről valószerűtlenül erős kék fény tör be a szobába.)* Látjátok, fiaim, látjátok? Ez a szabadság színe! A szabadság fényessége. Ami most erre a rohadtra is áradni fog odakint. *(Fölkapja a pisztolyt, és az ember felé lő, aki áthengeredik a küszöbön.)* Ne szard össze magadat, nem löttelek le, te féreg! Ha már annyira ki akartál menni, hát menj! *(A partizánokhoz.)* Ti meg mit bámultok? A munkának vége! Innentől verhetek, ölhetek, baszhattok. Nesztek, igyatok, meg lövöldözzetek, szeretem hallgatni, amikor mulatunk! Most meg mi a faszom van? *(A plafonba lő néhányat.) A partizánok vérszemet kapnak, a plafonba lövöldöznek, hull a vakolat, locsolják magukba és szét a szobában a pálinkát. Obran megragadja a harmonikás haját.)* Te meg játssz hangosabban, mert eltördelem az összes ujjadat! Hangosabban, takonyember! Hát én teljesen hülye vagyok! Észre se veszem, hogy még mindig magyarul beszélek. Hozzájuk is – magyarul. A mieinkhez. Mindegy. Előbb-utóbb majd csak megszokom ezt a kibaszott békét is!
A most már mindenhonnan ömlő kék fény elmossa a szobát.

